

מתורת רבינו ראש הישיבה הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט"א

מתוך שיעורו השבועי בישיבת ארחות תורה • פרשת פנחס תשפ"ד

שהיה כהן כבר קודם לכן, וילייע לפי זה מהו השכר בכך שפנחס זכה לכהונה, והא כבר היה כהן קודם לכן.

ובתוס' בזבחים כתבו בשם הספרי, שעד עכשיו היה רק כהן הדיוט, ועתה הובטח שיהיה כהן גדול, וכן זרעו יהיו כהנים גדולים, ועמדו ממנו שמונים כהנים גדולים בבית ראשון ובבית שני, ובפירוש הרשב"ם ביאר שעד עתה היה משוח מלחמה בימי המילואים, והשתא היה כהן גדול רגיל.

והנה בדעת זקנים לבעלי התוס' הקשה כיצד הותר לפנחס להטמא למתים, והרי היה כהן, ותיירץ שלא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי, אולם הוסיף דה"מ למאן דס"ל הכי, אבל למאן דס"ל דגם קודם היה כהן צ"ע כיצד הותר לו להטמאות, וביאר שפנחס לא הרג ממש, אלא רק עשאו גוסס, ומיושב דבאמת לא נטמא למתים.

והנה בפירוש הרא"ש על התורה כתב כתירוץ הדעת זקנים שלא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי, והקשה דהרי מ"מ היה כהן הדיוט, וצ"ע מה הוקשה לו, והרי למ"ד לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי, אפילו כהן הדיוט הוא לא היה, ורק לחולקים על כך הוא היה כהן הדיוט, ואח"כ נהיה כהן גדול וכנ"ל, וצ"ע.

ברית כהנת עולם (שם)

ילייע דבשלמא הבנים היו קדושים משום שנמשחו, אבל הבנות כיצד היו קדושות בקדושת כהונה, והא לא נמשחו, ובקרא כתיב "בנותיך", וצ"ל דאכלו מכח אביהם, ועיין בארוכה בפרשת תצוה (כ"ח. א') מה שנתבאר בזה.

ובני קרח לא מתו (כ"ו. י"א)

צריך ביאור מ"ט נזכר כאן שבני קרח לא מתו, וביאר בטעמא דקרא דכדי שלא יתמהו מ"ט משפחת קרחי נזכרה, ולא משפחת דתן ואבירים, והרי גם משפחת קרח נבלעו, לזאת אמר הכתוב דרק קרח נבלע אבל בני קרח לא מתו.

עוד באר בשם הקה"י זצ"ל שלא יתמהו מ"ט נענשו דתן ואבירים והרי היו אנוסים משום שהיו בשכנות לקרח, לכך אמר הכתוב דבני קרח אע"פ שהיו בניו לא מתו, ומשום שלא למדו מאביהן, כ"ש דתן ואבירים שלא היה להם ללמוד, ואי"ז אונס.

בני יששכר למשפחתם (כ"ו. כ"ג)

באור החיים כתב דשמו של יששכר רומז כי דוקא זה יש לו שכר שהוא בן תורה, אבל כל חוץ ממנו מה יתרון לאדם בכל עמלו, ולפי דבריו יש לבאר משי"כ אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר, דכל מה שמקבלים בשכרם אינו נחשב שכר.

עוד כתב האור החיים במה שכתוב לפוה משפחת הפוני, דבא לרמז שהפה העוסק בתורה צריך לפנותו מדברים בטלים, והנה איתא בחז"ל (חגיגה דף יב:): דהפוסק ממשנתו מאכילין אותו, גחלי רתמים, ונראה לבאר דגחלי רתמים אי"ז רק כאב וצער, אלא משחית את כח הפה, והוא מדה כנגד מדה שהמדבר דברים בטלים משחית את כח הדיבור.

לישוב (כ"ו. כ"ד)

פירש רש"י הוא יוב האמור ביורדי מצרים ע"כ. ובחז"ל איתא ששינו את שמו משום שיוב הוא שם ע"ז, ובחזקוני כתב דהאות ש' נלקחה מאביו "יששכר", ולכך קוראים "יששכר" בשי' אחת, וכ"כ בשפתי חכמים, והנה יש שנוהגים שעד פרשת פנחס קוראים "יששכר", ורק מכאן ואילך קוראים "יששכר", ולכאוי הוא מהטעם הנ"ל, דעכשיו נלקח האות ש' לישוב.

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן (כ"ה. י"א)

פירש רש"י לפי שהיו השבטים מבזין אותו, הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לע"ז והרג נשיא שבט ישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן ע"כ. וצ"ב מה מועיל שיחסו אחר אהרן, והרי סו"ס הוא גם נכד של יתרו שפיטם עגלים לעבודה זרה.

ונראה שהם טענו שמעשה הקנאות בא מכח שפטם אבי אמו עגלים לע"ז, לפיכך בא הכתוב וגילה שמעשהו נבע מכחו של זקינו אהרן, ולא מכח הע"ז של יתרו.

וראיתי לבאר בזה עוד, מדוע סברו שהקנאות באה מכח הפיטום עגלים לעבודה זרה, דקנאות אין זה חיוב אלא רק מי שאיכפת לו עושה כן, וה"נ פיטום עגלים לעבודה זרה הוא מראה על אכפתיות מעבר לחיוב.

השיב את חמתי (שם)

מובא בשם הגר"א דבמילת "חמתי" מבואר שהשיב את מיתת בני ישראל, דאותיות מ' תי' הם האותיות האמצעיות, דהיינו מת, והאותיות המרוחקות הם אותיות ח' י' דהיינו חי, [וכע"ז פירש הגר"א על הפסוק "מחצית השקל", דבתיבת "מחצית" האותיות האמצעיות הם ח' י', והאותיות מ' תי' מרוחקות, משום שהנותן צדקה שהוא ר"ת צ', "חיי" ולא "מתי"].

לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום (כ"ה. י"ב)

ובחז"ל איתא "בדין הוא שיטול שכרו", וביארו האחרונים [בית הלוי, משך חכמה וברכת פרץ] ע"פ מה דאיתא בקידושין (דף מ.) שהעושה מצוה שהיא טוב לשמים יש לו שכר רק בעוה"ב, אבל אם גם טוב לבריות אוכל פירות גם בעוה"ז, ולזאת אמר הכתוב דכיון שלא כליתי את בני ישראל בקנאתי, דהיינו שעשה מעשה הטוב גם לבריות, "לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום", שיקבל שכר גם בעולם הזה.

ובטעמא דקרא ביאר באופן אחר, דהעושה מצוה שהוא מצווה בה לכאוי לא מגיע לו שכר ע"ז, כיון שהוא חייב בזה, אבל פנחס לא היה מצווה בזה, אלא רק קנאים פוגעים בו, ולא היה חייב בזה, ולהכי בדין הוא שיטול שכרו.

והנה ילייע מ"ט הקב"ה אמר למשה שיאמר לפנחס, ולא אמר לפנחס בעצמו, והרי פנחס ג"כ היה נביא, [כמבואר במגילה (דף יד. ברש"י)], וביאר המשך חכמה דהנה הרמב"ם (בהקדמה לפהמ"ש) כתב שכל נבואה אינה מתבטלת מלבד נבואה שמתנבא הנביא על עצמו, וא"כ אם פנחס היה מתנבא בעצמו, הרי הנבואה היתה יכולה להתבטל, ולכן הקב"ה אמר למשה שיאמר לפנחס, [ובאמת מצינו בבית שני שאפילו שהיו חוטאים, מ"מ הכהן גדול היה מבני בניו של פנחס, והביאור כנ"ל דכיון שמשה התנבא, הרי אין הנבואה מתבטלת לעולם].

אמנם בתרגום יונתן בן עוזיאל מבואר שהקב"ה נשבע לפנחס, וכ"כ האור החיים בשם המדרש (שמו"ר ו. ד') שאין "לכן" אלא לשון שבועה, ולפי דבריהם אכתי יש להקשות מה הטעם שהקב"ה לא אמר לפנחס עצמו, דהא כיון שנשבע אינו יכול לחזור בו וצ"ע, ובמשאת המלך הקשה על דברי המשך חכמה, דלכאוי בתורה לא שייך חזרה אפילו לרעה, וצ"ע.

ברית כהנת עולם (כ"ה. י"ג)

פירש רש"י שאע"פ שכבר נתנה כהונה לזרעו של אהרן, לא נתנה אלא לאהרן ובניו שנמשחו עמו ולתולדותיהם שיולידו אחר המשחתן, אבל פנחס שנולד קודם לכן ולא נמשח לא בא לכלל כהונה עד כאן, וכן שנינו בזבחים לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי ע"כ. משמעות הגמ' בזבחים (דף קא:): דאיכא מאן דס"ל

ושם בת אשר שרח (כ"ו. מ"ו)

בתרגום כתב "בת איתת אשר", אמנם הרמב"ן כתב שהיתה בת אשר ממש, ובדעת זקנים לבעלי התוס' הקשו דא"כ מ"ט לא נתיחסה ליעקב.

לא לה תחלק הארץ בנחלה במספר שמות (כ"ו. נ"ג)

צ"ב מ"ט לא הוזכר כאן "לגולגלותם", וביאר בטעמא דקרא ע"פ המדרש [הובא בתוס' ובשיטמ"ק במנחות (דף לו.)], שהיה אחד שהיה לו ב' ראשים, וכשבא לחלוק עם אחיו בנכסי אביו טען שמגיע לו ב' חלקים משום שיש לו ב' ראשים, ובאו לדין לפני שלמה המלך, ושלמה שפך מים רותחים על ראש אחד, והראש השני ג"כ צעק מחמת הצער, והוכיח שלמה שהוא אדם אחד, ומגיע לו רק חלק אחד ע"כ דברי המדרש, ולפי זה י"ל דמשום הכי לא כתוב לגולגלותם, כיון דחלוקת הארץ לא היתה לפי ראש, אלא במספר שמות דהיינו לפי גוף האדם.

[ומדברי המדרש יש ללמוד לענין אחדות עם ישראל, שאם לאחד מישראל כואב ולשני ג"כ כואב זה מורה שעם ישראל הוא עם אחד, אבל אם לשני לא כואב מה שלחבירו כואב, חסר בזה האחדות של עם ישראל].

ויהיו פקדיהם שלשה ועשרים אלף (כ"ו. ס"ב)

במשך חכמה הביא דהקדמונים הקשו מדוע שבת לוי היה מעט נגד שאר השבטים, ותירצו דכיון שנאמר כאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ, והם לא היו בקושי השעבוד לכך לא נתרבו, והקשה המשך חכמה דעדיין לא מבואר מדוע לא נתרבו במדבר, ותירץ באופן אחר דמאחר שבני לוי לא קיבלו חלק בארץ, ובני ישראל צריכים לכלכלם לכן היו מועטים כדי שלא יקשה לכלכלם בדרך הטבע, והוסיף דמדויק כן בפסוק שכתוב אח"כ

כי לא התפקדו בתוך בני ישראל כי לא נתן להם נחלה בתוך בני ישראל, שלכן היו מעטים במספר. ועיין מש"כ בזה לעיל בפרשת שמות (א'. ז').

והוא לא היה בתוך העדה הנועדים על ה' בעדת קרח (כ"ז. ג.)
פירש רש"י לפי שהיו באות לומר בחטאו מת, נזקקו לומר לא בחטא מתלוננים ולא בעדת קרח שהצו על הקב"ה, אלא בחטאו לבד מת ולא החטיא את אחרים עמו ע"כ. מבואר בדברי רש"י שהטעם שהזכירו שלא היה בעדת קרח, לומר שבחטאו מת, אבל ברמב"ן פירש לפי שלעדת קרח לא היה חלק בארץ, לכך אמרו שהוא לא היה מעדת קרח, ולכך מגיע לו חלק.

ובספורנו ביאר שכל הממון שהיה לקרח נאבד, לכן הזכירו שלא היה מעדת קרח, [ומבוי בדבריו שגם הממון שלא נבלע באדמה, מ"מ נאבד].

ובמשך חכמה ביאר שכיון שקרח חלק על משה שהיה לו דין מלך, הרי היה לו דין של הרוגי מלכות שנכסיהם אובדים, לכן הזכירו שלא היה מעדת קרח, עוד ביאר לפי שמשא חשש שהוא נוגע בדבר אם אביהן היה מעדת קרח, לכך הזכירו שהוא לא היה מהם.

מהודך (כ"ז. כו)

פירש רש"י מהודך ולא כל הודך, נמצינו למדים פני משה כחמה, פני יהושע כלבנה ע"כ. וכן הוא בגמ' ב"ב (דף עה.) "זקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה", ובטעמא דקרא ביאר דאף שבכל מקום יש ירידת הדורות, מ"מ כאן אמרו יותר "פני יהושע כלבנה", היינו ש"לבנה" אי"ז "חמה", אלא סוג אחר של אור, וכך הזקנים אמרו על יהושע שאיננו כלל דומה למשה, אלא הוא סוג אחר של מנהיג.

ומה שאמרו זקנים שבדור מבארים בזה דהזקנים הכירו את משה בזמן שהיה עדיין בגילו של יהושע, ולכך יכלו לומר שפני משה כחמה ויהושע כלבנה.

דברי רבינו ראש הישיבה שליט"א

בסיום סדר טהרות בשיעור משניות שנמסר ע"י כל בוקר לפני שחרית

יום א' ט"ו תמוז תשפ"ד

אנו מודים לקב"ה, על "ששמת חלקנו מיושבי ביהמ"ד", כל דף גמ', כל מה שזוכים ללמוד, והודאה מיוחדת בפרט, על הלימוד הזה של המשניות, שהוא נלמד בזמן מאד מסוגל "לפני התפילה", וגם המשניות שלומדים, ב"ה מזכים אותנו "כל יום" ללמוד משניות, וגם זוכים עכשיו בתוך השנה לאמי מורת ע"ה, ללמוד ולומר קדיש, זוהי זכות גדולה לע"נ.

כתוב עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק "ש"י עולמות", ומפ' ר"ע מברטנורא נראה שזה "עולם אחד" - כנגד ש"י עולמות, אך י"מ דש"י עולמות הוא כפשוטו שלשת מאות ועשר עולמות. ונשאלת השאלה באמת למה צריך ש"י עולמות, וכי לא מספיק עולם אחד כנגד ש"י עולמות.

והביאור הוא, שכמו בעוה"ז מורכב מכל מיני דברים והנאות גשמיות, גם בעוה"ב יש "עולמות", יש כל מיני עולמות, מכל מצוה ומצוה הרי נברא מלאכים, מכל מעשה, מכל דיבור, יש כל מיני עולמות, אנחנו לא יודעים מה החילוק בין העולמות, אבל הפשט הוא שבעוה"ב יש "כל מיני דרגות".

וזו דרגה בפנ"ע שלומדים "משניות" לפני התפילה, "קובץ על יד", עוד משנה ועוד משנה, עולם בפנ"ע.

חושבים לפעמים לומדים בעיון, לומדים ש"ס, א"כ שאר הדברים הם פחות חשובים.. אך כתוב "אי אתה יודע מתן שכרן של מצוות", לכל דבר יש את המקום שלו, את היחודיות שלו, כמו שהנפש החיים אומר שכל רגע יש לו את הסגולה שלו, "רגע אחד" לא דומה לרגע השני, ממילא אין ספק שזה עולם בפנ"ע.

יש"כ לכל אלה שלומדים לכל המשתתפים. הקב"ה יעזור בעזה"י נלמד עדיות, עד סוף הזמן, ובזמן אלול נתחיל בל"ג זרעים בעז"ה, ונסיים בעז"ה, הקב"ה יעזור לנו להמשיך הלאה כסדר, בלי טרדות ובלי הפרעות.

לע"נ

ידידנו הרב בן ציון חיים ב"ר מיכאל גבורין זצ"ל

נלב"ע י"ט תמוז תשע"ו

ת.נ.צ.ב.ה.